

376

GENER
2016

EXISTEIX LA IDENTITAT EUROPEA?

Yolanda Onghena, Investigadora s3nior associada CIDOB

Potser 3s millor preguntar: fins a on interessa que existeixi una identitat europea? En aquest moment d'explosions, desviacions, crispacions identit3ries, en qu3 assistim com a espectadors passius a una desesperada carrera per reinventar il·lus3ries comunitats 3tniques i religioses, identitats nacionals exclusives i excloents i mutacions sect3ries i extremistes, t3 sentit continuar insistint en una identitat europea?

La identitat, una d'aquestes paraules d'3xit en tert3lies i debats p3blics, 3s un recurs imprec3s que permet resumir tensions entre unitat i diversitat en les nostres societats. La identitat sorgeix en tots els discursos, i en nom de la identitat es justifica una infinitat d'accions i reaccions, es fragmenten pertinences i ruptures. 3s un concepte vague si no l'acompanyem d'un adjectiu: identitat cultural, identitat 3tnica, identitat nacional. I la discussi3 sobre la identitat europea ha seguit les passes de la identitat nacional: una bandera, un himne i, sobretot, una amena3a externa. L'origen i la ra3 de ser de la idea d'Europa radiquen en el rebuig de les atrocitats que s'havien com3s en nom d'una identitat nacional. Deixem aquesta idea d'identitat 3nica, arma letal, i busquem de quina manera podem sentir-nos solidaris amb un proc3s i part d'un projecte. Un projecte identitari no 3s un punt final o un estat fix, sin3 una tensi3 entre identificacions, desidentificacions i contra-identificacions, sempre en proc3s, que es mou envers, en comptes d'haver arribat. Aquest camp de tensi3, on s'elaboren i es defineixen les identitats, t3 m3ltiples dimensions de les quals destaquem tres: la *dimensi3 funcional*, la relacional i la ideal.

La *dimensi3 funcional* 3s la que orienta les pol3tiques i pret3n organitzar la societat. 3s a dir, representa un paper social fundador, col·locant "quelcom en el centre de la regulaci3 social" (Kaufmann, 2015). En comptes de preguntar-nos per definicions de la identitat que, en la majoria dels casos, parlen d'altres 3poques i s3n obsoletes per mutacions identit3ries, podria ser interessant canviar la pregunta. Quin 3s fem d'aquest concepte? Quin 3s es fa de la identitat en els discursos filos3fics i pol3tics, en la vida quotidiana? Haur3em de con3ixer, a m3s, altres aproximacions, comprendre altres usos per arribar a con3ixer usos en com3. Diu Paul Ricoeur: "s'ha d'aprendre a explicar d'una altra manera els mateixos fets, en funci3 de projectes nous que contribueixen a renovar la seva interpretaci3". I encara va m3s lluny: no es tracta nom3s d'escoltar la nostra

versió de la nostra pròpia història, sinó que “convé també que aprenguem a que els altres ens expliquin la nostra pròpia història, en particular quan la humiliació d’uns coincideix amb la glòria dels altres”.

La dimensió relacional de la identitat, rodejada sempre de vaguetat, permet en l’actualitat perversions identitàries i fonamentalismes contra un enemic, un inquietant “altre”, un boc expiatori per a una identitat esgotada. Parlar d’identitat és també una manera de situar l’eterna alteritat que ens incomoda perquè qüestiona els nostres valors suposadament superiors. L’afirmació d’una diferència és la condició prèvia per parlar d’identitat. Això ens pot portar a una altra dimensió que, més que relacional, podríem anomenar patològica: tan sols busca els “altres” i els seus valors oposats com a enemic comú contra el qual es consolida el caràcter col·lectiu. En canvi, un sentit de co-pertinença entre coneguts i altres per conèixer, sense sospitar o desconfiar i sense que la diferència ens porti a tancar files, oscil·la entre fixar i abandonar, crear i reciclar, assimilar i desassimilar, sense que una acció sigui en oposició a l’altra.

La dimensió ideal és aquest model d’identitat del passat que, de cara a un futur anònim i imprevisible, condensa tot tipus d’afirmacions identitàries. El fonament cultural, ètnic, racial però també el nacional, abonen essencialismes i fonamentalismes identitaris. Hem de parlar de sentiments identitaris, passions i imaginaris que tornen les identitats cada cop més volàtils, fins i tot explosives. Rebutgem el pas enrere que ressuscita identitats oblidades, mites d’origen que tan sols aconsegueixen banalitzar el projecte d’identificació, vinculant història amb identitat: una única identitat -la dels vencedors- que esborra oposicions internes per consolidar l’adhesió i recorre a l’homogeneïtzació d’imatges, relats i personatges articulant-los com a símbols d’una identitat col·lectiva on la realització d’uns implica la frustració dels altres.

Tornem a la pregunta inicial: existeix la identitat europea? L’experiència ens ha demostrat que una base com una moneda comuna no és suficient per sentir-nos europeus; cal construir, no malgrat les diferències, sinó a través d’elles; no juxtaposar, sinó pensar en un futur comú de sentiments compartits. O com deia Ulrich Beck: “Pot ser que allò que necessitem no sigui una identitat única que vinculi totes les identitats, sinó un relat de l’europeïtzació que faci comprensible la vinculació d’iniciatives i fracassos”. O, potser, una comprensió del present orientada al futur en què la identitat consisteix en posar-se en camí, “en obrir-se, trobar, avançar, orientar-se, confondre’s, extraviar-se, buscar, tantejar, trobar, construir i inventar”.